תורה אור

תקיפאי קדמאי לענותני בתראי דתניא *מעשה ברבן גמליאל שהיה יושב על גב מעלה בהר הבית והיה יוחנן סופר הלז עומד לפניו ושלש איגרות חתוכות לפניו מונחות אמר לו טול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ולאחנא בני גלילאה תתאה שלומכון *יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא ממעטנא דזיתא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני דרומא שלומכון יסגא מהודעין אנחנא לכון דזמן ביעורא מטא לאפרושי מעשרא מעומרי שיבליא וטול איגרתא חדא וכתוב לאחנא בני גלוותא בבבל ולאחנא דבמדי ולשאר כל גלוותא דישראל שלומכון יסגא לעלם מהודעין אנחנא לכון דגוזליא רכיכין ואימריא *ערקין וזמנא דאביבא לא מטא ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חביריי ואוסיפית על שתא דא יומין תלתין: דילמא בתר דעברוהו: תנו רבנן *על שלשה דברים ~~מעברין את השנה~~ על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים מהן מעברין ועל אחד מהן אין מעברין ובזמן שאביב אחד מהן הכל שמחין רבי שמעון בן גמליאל אומר על התקופה איבעיא להו על התקופה שמחין או על התקופה מעברין תיקו: *ת"ר על שלשה ארצות ~~מעברין את השנה~~ יהודה ועבר הירדן והגליל על שתים מהן מעברין ועל אחת מהן אין מעברין ובזמן שיהודה אחת מהן הכל שמחין שאין עומר בא אלא מיהודה: ת"ר *~~אין מעברין את השנים~~ אלא ביהודה ואם עיברוה בגליל מעוברת העיד חנניה איש אונו אם עיברוה בגליל אינה מעוברת א"ר יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי מאי טעמא דחנניה איש אונו אמר קרא °לשכנו תדרשו ובאת שמה כל דרישה שאתה דורש לא יהיו אלא בשכנו של מקום: ת"ר ~~אין מעברין את השנה~~ אלא ביום ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת ואין מקדשין את החדש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש א"ר *אבא מאי קרא °תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחדש מתכסה בו הוי אומר זה ראש השנה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב *מה משפט ביום אף קידוש החדש ביום: ת"ר *~~אין מעברין את השנה~~

בשני

דברים יב · תהלים פא

ממעטני דזיתא · מה שהקשתי על פירוש הקונטרס בסוף כירה (שבת מז· ד"ה בגלילא) והמוליך יין (שם.פה·) מפורש שם: **מן** עומרי שיבליא · והא דתניא בפרק בתרא דמעשר שני (מ"ח) אמר ר' יהודה בראשונה היו שולחין אצל בעלי הבתים שבמדינות מהרו והתקינו פירותיכם עד שלא הגיע שעת ביעור עד שבא ר' עקיבא ולימד כל פירות שלא באו לעונת מעשרות פטורים מן הביעור הכא ר"ג קודם לרבי עקיבא היה: **בתר** דעברוהו · פירוש והיה ט חבר ר' אלעזר בן עזריה שהיה נשיא עמו לכך אמר באנפי חבראה: **אין** דילמא מעברין · פירש בקונטרס משום דתקופה דאורייתא כדכתיב (שמות לד) חג האסיף תקופת השנה וקשה דאביב נמי דאורייתא כדכתיב (דברים טז) שמור את חדש האביב וכן פירות האילן (שמות כג) וחג הקציר בכורי מעשיך ונראה דהיינו טעמא דתקופה משום דאי אפשר לטעות בה אבל בפירות האילן ובאביב עבידי דטעו בהו: **אין** מעברין השנה אלא ביהודה · והא דר' עקיבא עיבר השנה בנהרדעא בריש פרק האשה שלום (יבמות דף קכב. ושם) ונהרדעא מחוצה לארץ שאני רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל כדאמרינן בסוף ברכות (דף סג·) וא"ת והא אמרינן בזה בורר (לקמן דף כו· ושם) ר' חייא בר זרנוקי ור"ש בן יהוצדק הוו קאזלי לעבר השנה בעסיא ועסיא חוצה לארץ כדמוכח בחזקת הבתים (ב"ב דף נו· שם) דאמר כל שהראה הקב"ה למשה חייב במעשר למעוטי עדרסקים עסיא ואספמיא ואין לומר דלא הגיעו כמותם דהא ר"ל קרי להו רועי בקר ויש לומר דעיבורא דהתם היינו חישוב בעלמא כמו ועיבר ג' שנים זו אחר זו דרבי עקיבא לקמן (דף יב.) דאחזו ב"ד וישבו וקבעו בארץ ישראל תדע דהתם שנה שביעית היתה ותניא לקמן דאין מעברין בשביעית וא"ל דר' עקיבא חושבנא בעלמא עבד בנהרדעא אלא לאדרבי עקיבא שלא הניח כמותו סמכו ואדר"ש בן יהוצדק לא סמכו והדור עבוד חושבנא דבברכות (דף סג.) משמע מעובדא דחנניה דקביעות ממש עבד ובירושלמי אמרינן בהדיא דכשאין יכולין לעבר אותה בארץ ישראל מעברין אותה בחוצה לארץ ירמיה יחזקאל ברוך בן נריה עיברו בחוץ לארץ והדר מייתי עובד' דחנניה וקשה קצת דבברכות (סג:) נפקא לן מדכתיב כי מציון תצא תורה וגו' והכא מייתי מלשכנו תדרשו*):

ראויה

תקיפי קמאי · רבן גמליאל שהיה נוהג שררה ונוהג מורא בתלמידים כדאשכחן בבכורות (דף לו·) ובברכות (דף כז:) ובראש השנה (דף כה·) דנעריה לר' יהושע ואפ"ה קתני ביה ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבראי ורבן שמעון בריה דהוה מענותני בתראי כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פה·) לא אמר באנפי חבראי: **דזמן ביעורא מטא** · שנה שלישית או ששית לשמיטה כל מי ששהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושניה חייב לבערן עכשיו: תרומה ניתן לכהן, ומעשר ראשון ללוי, ומעשר עני לעני, ומעשר שני מתבער בכ"מ שהוא שאם לא העלהו לירושלים קודם פסח היה מבערו ערב פסח ומתודה בערתי הקדש: **ממעטני זיתא** · מקום קיבוץ הזיתים להתחמם זה על זה בגליל הוי זיתים מרובין ובדרום חטים מרובין, גליל, ודרום: מא"י הן ואין צריך להודיען על העיבור שקרובים הן לב"ד אבל לבני גולה שרחוקים מא"י צריך להודיעם על העיבור שלא יאכלו חמץ בפסח: **דילמא בתר דעברוהו** לרבן גמליאל מנשיאותו נעשה עניו: **על האביב** · אם לא בישלה התבואה מעברין דקרא כתיב (שמות יג) בחדש האביב ואית דמפרשים לפי שאין להם מהיכן להקריב העומר וקשה לי דאמרינן לקמן על שלש ארצות מעברין את השנה על שתים מהן מעברין ואם בישלה תבואה ביהודה ולא בישלה בעבר הירדן ובגליל מעברין השנה ואי טעמא משום עומר הוא הרי בישלה התבואה ביהודה: **ועל פירות האילן** · אם מתאחר בישולם יותר מזמן העצרת מעברין שעצרת זמן הבאת ביכורים דכתיב (במדבר כח) וביום הביכורים ואם לא יביאם בבואו לרגל צריך לטרוח ולעלות פעם אחרת: **ועל התקופה** · בין על תקופת תמוז שמתעכבת ונמשכת שאין תקופת תשרי נופלת עד עבור החג, מעברין, דנפקא לן לקמן מקרא בין על תקופת טבת שנמשכת ומגה עד ט"ז בניסן שהבאת העומר דילה בתוך תקופת טבת מעברין לדחות את המועדות כדלקמן (דף יג:): **ובזמן שאביב אחד** · מן השנים שמתעברת שנה עליהן הכל שמחין שאין חוששין בדחיית הפסח לפי שאין התבואה ראויה ואין איסור חדש נארך עליהם אבל כשאביב ראוי ליקצר והשנה מתעברת על הפירות והתקופות עליהן שזמן איסור חדש נארך עליהן: ה"ג רשב"ג אומר על התקופה ול"ג אף: **איבעיא להו על התקופה שמחין** · שאם התקופה נופלת כתיקונה בתחלת תשרי והם מעברין השנה בשביל דברים אחרים ודוחין את החג בתוך ימות החורף חודש נמלאו עולי רגלים מלמטרין בגשמים לפי שהעיתים הולכין אחר תקופת החמה לפיכך כשהיא צריכה לעבר על פירות האילן וזה מצטרף עמו הוי שמחין או דילמא על התקופה לחודה מעברין ומפני שעיבורה מן התורה אתא רשב"ג למיפלג: **על שלש ארצות** · שלא הגיע אביב שלהן או שרואין ב"ד שמתאחר בהן זמן בישול פירות האילן מעברין, שלשתן מא"י הם: **על שתים מהן** · אפילו על עבר הירדן והגליל מעברין דהואיל וברובה דא"י לא מטא אביב לא קרינן ביה חדש האביב ועל אחת מהן אין מעברין אפילו לא הגיע ביהודה והגיע בעבר הירדן והגליל אין מעברין דהואיל ומביאין עומר מעבר הירדן או מגליל דתנן במנחות (דף סג:) כרמל רך ומלא ובעינן מיכן אמרו אין מביאין עומר אלא מן הקרוב לירושלים דהיינו יהודה, לא ביכר הקרוב לירושלים מביאין אותו ממקום רחוק ומעשה שבא עומר *מגגות צריפין ט' ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: **ובזמן שיהודה אחד** · מן המאוחרות הכל שמחין לפי שאין עומר בא להיות מצוה מן המובחר אלא מיהודה הלכך אם בישל ביהודה ועיברוה בשביל השתים כשמגיע זמן העומר כבר יבשו תבואות שביהודה ולא רך ומלא בעינן וצריך להביאו משאר ארצות *ושאם ביכר יהודה ורואין ציבור שראוי להביא העומר וב"ד מעברין בשביל השתים מאריכין עליהם זמן איסור חדש קשה להם הדבר אבל בשלא ביכר יהודה ובאחת מהשתים, אין קשה להם אע"פ שראוי להביא מהג' לפי שמצותו להביא מיהודה: **אין מעברין את השנה אלא** · בב"ד הקבוע ביהודה: **שכנו של מקום** · ירושלים והוא ביהודה: **שהחדש מתכסה בו** · שהלבנה אינה נראית בעליל לכל העולם דכתיב חדש בכסה: **הוי אומר זה ראש השנה** · שחגה בראש חדש הוא אבל שאר חגים באמצע החדש הם וכתיב כי חק כלומר חק שישראל עושין באותו חג דהיינו קידוש החדש הרי הוא כמשפט ומשפט ביום דכתיב ביום הנחילו את בניו כדדרשינן באחד דיני ממונות (לקמן דף לד:):

בשני

*)[ועי' תוספות שבועות לא· ד"ה ורואה]

צג א מיי' פ"ד מהל' קידוש החדש הל' ב ועיין בהשגות הרמ"ס:

צד ב מיי' שם הל' ד:

צה ג ד ה מיי' שם הלכה יב:

צו ו מיי' שם פ"ב הלכה ח:

צז ז מיי' שם פ"ד הלכה טו:

טעם הסוגריים: רק מספר ③ שייך לעיבור שנה ונזכרת זיהוי של רבן גמליאל (עי' רש"י ד"ה ממעטני זיתא)

רבינו חננאל

באנפאי ואוספת על שתא דא תלתין יומין איני והא איהו דתני חדש ופריק רב פפא רצו חדש רצו שלשים יום ואקשינן תא חזי [מה] בין תקיפי קמאי לענותני בתראי תקיפי קמאי והוא רבן גמליאל דהוא כשכתב לא כתב אלא ושפרת מלתא באנפאי ובאנפי חבראי ואילו רשב"ג הוא ענוותן סניא כדגרסינן בהשוכר את הפועלים א"ר ג' ענוותנין הן אבא ובני בתירא ויהונתן בן שאול לא כתב ובאנפי חבראי אלא ושפר באנפאי בלבד ופרקינן דלמא ר' גמליאל לא כתב הכי אלא בתר דעברוהו לרבן גמליאל ואותיבו בהדיה רבי אלעזר בן עזריה ומשום ראב"ע כתב הכי: ת"ר על ג' סימנין מעברין את השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על ב' מהן מעברין ועל א' מהן אין מעברין ובזמן שאביב אחר מהן הכל שמחין לעבר פי' על אלו סימנים ועל כיוצא בהם היתה מסורת בידם שכל זמן שבית דין מומחה בישראל יש לו רשות לעבר על הסימנים הללו וכדגרסינן בר"ה פרק ארבעה (כא א) כי חזית דמשכה תקופת טבת עד ששה עשר בניסן עברה להיא שתא ולא תחוש לה וכך היתה הלכה למשה מסיני שמעברין את השנה על האביב ועל סימנים אחרים ואם אינו מצוי להיקרב כלל אביב שבניסן וצריכין שיהיה מצוי ביהודה ובעבר הירדן ובגליל ואם היה מצוי בשתים מהן ובאחת מהן לא היה מצוי לא היו מעברין דת"ר על ג' ארצות מעברין את השנה יהודה ועבר הירדן וגליל על שתים מהן מעברין (ועל אחת מהן מעברין) ועל אחת מהן אין מעברין ובזמן שארץ יהודה אחת מהן הכל שמחין לעבר שאין עומר בא אלא מיהודה: ת"ר אין מעברין את השנה אלא ביום ואם עיברוה בלילה אינה מעוברת ואין מקדשין את החודש אלא ביום ואם קידשוהו בלילה אינו מקודש · שנאמר תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו איזהו חג שהחודש מתכסה בו הוי אומר זה ר"ה פי' ובראשי חדשיכם לא בתפלה ולא בזולתה וכתיב כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב מה משפט ביום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו וכתיב והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם אף קידוש ביום: ת"ר אין מעברין את השנה

נושא
נסיון להראות הבדל בין תקיפאי קדמאי לענותני בתראי
מבנה
*טול איגרתא"

נושא
הלכות עיבור שנה
- מה גורם לעבר
- על ג' ארצות שלא הגיע שם אביב
- אין מעברים אלא ביהודה
- אין מעברים אלא ביום
- אין מעברים בשני בצורת

[תוספתא פ"ב]

נ"ל יסגא לעלם וכנ"ל בסמוך רש"ל

[נ"ל עדקין וכ"ה בתוספ']

[תוספתא שם]

[שם]

[תוספתא פ"ב]

ביצה טז. ר"ה ח.

[ר"ה כה: מגילה כא.]

[תוספתא פ"ב]

נ"ל מגגות

ושוד סרי ביכר כנ"ל רש"ל

גליון הש"ס **גמרא** ועל אחד מהן אין מעברין · עיין ר"ה דף כא ע"א תוספות ד"ה כי :